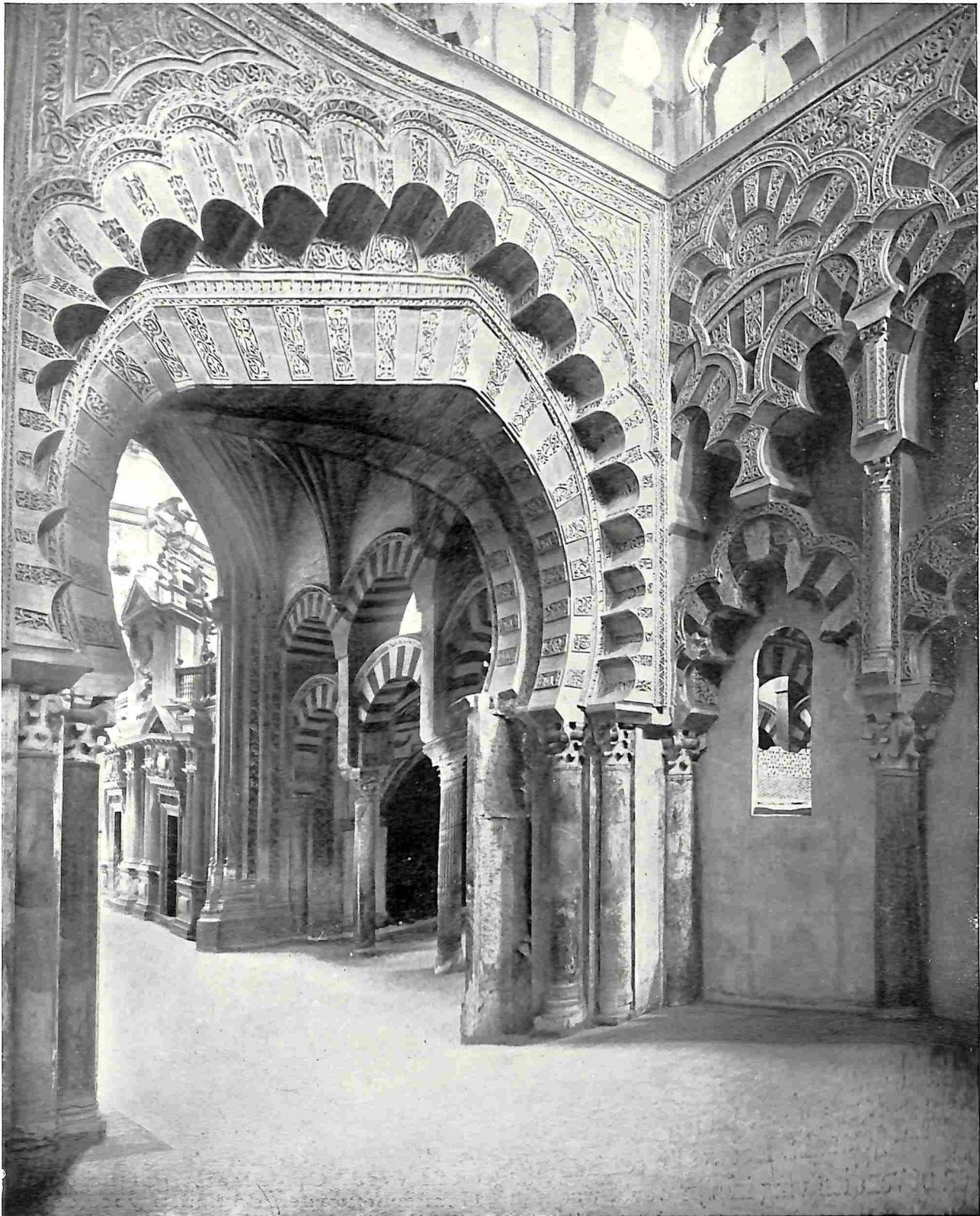


# BUITEN

30<sup>E</sup> JAARGANG N<sup>O</sup>. 46

ZATERDAG 14 NOVEMBER 1936



## IN DE ARABISCHE MOSKEE TE CORDOBA

*Aanvankelijk stond hier een West-Gotische Christelijke kerk. Allens werd deze door de Arabieren tot een moskee verbouwd en nadat zij verdreven waren, werd in het hart van de moskee een renaissance-kapel opgericht, waartoe groote stukken weggebroken werden. Vandaar de doorenmengeling van stijlen, op deze afbeelding duidelijk te zien*



Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

IN DE ARABISCHE MOSKEE TE CORDOBA (ILL.). . .	BLZ. 541
DE SLIMME STOJAN (GEÏLL.), DOOR M. VAN ITTERSUM—VAN ITTERSUM. . . . .	BLZ. 542—543
DE LANTAREN, DOOR WS. . . . .	BLZ. 543
HET PRAGER GHETTO (GEÏLL.), DOOR DR. FELIX RUTTEN . . . . .	BLZ. 543, 550—552
BASOETOLAND, HET ZUID-AFRIKAANSCH ZWITSERLAND (GEÏLL.), DOOR H. V. MEYEROWITZ. . . . .	BLZ. 544—546
HONINGRAAT (GEÏLL.), DOOR DR. G. BARENDRECHT. . . . .	BLZ. 546—547
RIETWOUWEN (GEÏLL.), DOOR KO ZWEERES. . . . .	BLZ. 547—548
LANGS DEN HONDSRUG (GEÏLL.), DOOR J. H. BERGMANS—BEINS. . . . .	BLZ. 548—550

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten is verboden.

## DE SLIMME STOJAN<sup>1)</sup>

DOOR M. VAN ITTERSUM—VAN ITTERSUM

**D**E man, die de hoofdrol speelt in deze geschiedenis, heet Stojan en was toenmaals jong. Hij was een echte Likaner met al de goede en slechte eigenschappen, die de bevolking van Lika, een van de provincies van Joegoslavië, kenmerkt. Als afstammeling van de Pandoeren, die vroeger in de garderegimenten van Maria Theresia dienst namen en voor hun dapperheid algemeen bekend stonden, was ook hij een moedig man. Er werd zelfs van hem verteld, dat toen hij eens in het bosch door een hongerigen wolf werd aangevallen, het ondiert het onderspit had moeten delven door een mes, dat Stojan hem nog op het laatste oogenblik door het hart had gestooten. Van dien dag af aan gold onze vriend als een held. Men roemde om strijd zijn onverschrokkenheid, waaraan hij tevens eene groote mate van list paarde. Op dit laatste ging hij zelf niet weinig prat en hij beweerde dan ook, dat hij hierin nog door niemand overtroffen was, totdat hij op eenen goeden dag zijn meester vond. Doch dit komt voor in het verhaal, dat ik onlangs hoorde en nu van voren af aan wil vertellen. Sinds een half jaar was Stojan in dienst bij den houtvester van Plitvice, het kleine plaatsje, dat door zijn schitterende ligging tusschen 20 meren een wereldvermaardheid zou hebben, indien er wat meer reclame voor werd gemaakt. Hoewel hij een handige jongen was en bovendien vlug in zijn werk, was zijn baas niet altijd goed over hem te spreken. Hij wist niet precies, wat hij aan hem had. Maar toch kon hij het niet over zijn hart verkrijgen hem den dienst op te zeggen, daar de knecht heel arm was en zijn loon hard noodig had. Zoo stonden dus de zaken, toen de houtvester hem op een morgen bij zich riep en hem een briefje gaf met de opdracht, dit met drie hazen, die hij den dag te voren had geschoten, aan zijn vriend den dokter in een

naburig dorp te brengen. Het was winter en bitter koud. Velden en wegen waren met een dikke laag sneeuw bedekt, zoodat de tocht er heen zeker twee dagreizen zou duren. Doch aangezien er nu weinig werk was, kon Stojan best eenigen tijd gemist worden. Nadat hij nogmaals plechtig beloofd was, ging hij wel precies te doen, wat hem bevolen was, ging hij wel gemoed op weg. Nu wilde echter het ongeluk, dat hij in de herberg, waar hij moest overnachten, twee oude vrienden ontmoette. De wederzijdsche vreugde was groot. Dit wederzien moest gevierd worden. Als zij eens gezamenlijk een van de drie haasjes oppeuzelden, sloeg de jongste losbol voor. Maar hier wilde Stojan eerst niets van weten. Dat was bedrog en zoo iets kwam altijd dadelijk uit. Een hoonend gelach was het antwoord. Wat was hij veranderd! Vroeger zou hij er zijn hand niet voor omgedraaid hebben iemand een verhaal op den mouw te spelden. Nu leek hij wel een zenuwachtige oude juffrouw. Dit was Stojan te machtig. Zijn naam stond hierbij op het spel. Ze hadden gelijk. Hij zou er zich best uitredden. En met twee hazen kon de dokter ook nog tevreden wezen. Het was reeds laat, toen hij den volgenden morgen uit de veeren kwam, zoodat hij pas tegen het vallen van den avond zijn plaats van bestemming bereikte. De dokter, zeer verheugd over het welkome geschenk, stuurde Stojan naar de keuken, waar hij zich door de keukenmeid een stevig maal mocht laten toebereiden. Zelf begaf hij zich naar zijn studeervertrek om op zijn gemak het begeleidend briefje te lezen. Glimlachend vloog hij de luttele regels door. Maar opeens . . . . Wat was dat? Daar stond toch duidelijk, dat hem drie hazen werden gezonden en hij had er slechts twee ontvangen. Zou dit een vergissing wezen? Hij belde en liet den knecht bij zich komen, waarop het volgende zonderlinge onderhoud plaats had: „Stojan, hier lees ik, dat je baas mij drie hazen stuurt”. De aangesprokene deed verwonderd en antwoordde: „Drie hazen? Ja, heer”. „Goed”, ging de dokter verder, „en je hebt er maar twee meegebracht!” „Twee hazen? Ja zeker heer”, bevestigde Stojan onderworpen. Onderzoekend keek de esculaap hem aan. Nam de kerel hem nu in het oetje, of was hij misschien oliedom? Hij zou het nog eens probeeren. En hij herhaalde zijn vragen, die de knecht op precies dezelfde manier beantwoordde. Nu werd de dokter ernstig boos. Hier stak wat achter. Maar hij zou het er wel uitkrijgen. Doch zijn bulderen, dreigen en op het laatst zelfs smeeken maakte op den deugniet niet den minsten indruk. Opgewekt en vriendelijk gaf hij zijn stereotype antwoorden: „Drie hazen? Ja, heer. Twee hazen? O zeker, heer”, zweeg en keek gekrenkt, toen hij niet geloofd werd. Op 't laatst gaf de dokter het op. Hem schemerden de hazen voor de oogen. Zoo had hij zich in lang niet opgewonden. Zou hij dit zijn vriend vertellen? Maar dan was misschien de aardigheid van het cadeau af. Na eenig overleg schreef om zijnen hartelijken dank uit te drukken, een postscriptum toe, waarin hij opmerkte, dat het getal drie zeker eene vergissing was, daar hij slechts twee hazen gekregen had. Fluitend aanvaardde Stojan den dag daarop den terugtocht. Het was alles beter gegaan, dan hij had durven hopen.

1) Bij de afbeelding op blz. 552 (laatste blz.)

Alleen begreep hij niet, waarom hij geen footje had gekregen. Zoo'n gierigaard, die nog een derde haas had willen hebben! Nu had hij misschien nog even spul om er den baas te laten invliegen en dan behoorde deze zaak ook weer tot het verleden. ☼ Thuis gekomen gaf hij het briefje af en ging toen aan zijn bezigheden. Even later werd hij binnen geroepen. ☼ „Stojan”, begon de houtvester barsch, „wat moet dit beteekenen. Heb ik je niet drie hazen meegegeven?” „Ja, heer drie hazen!” hervatte de huichelaar zijn spelletje. „Maar hier staat, dat je er slechts twee hebt afgegeven”. „Twee hazen, heer”, knikte de knecht devoot. „Jou leelijke schavuit”, barstte de heer des huizes los, hem een klinkende oorvijs gevend, „dacht je, dat ik niet begrijp, dat jij er onderweg een hebt opgegeten? Hoe waag je het mij nog onder de oogen te komen! Marsch, de deur uit” ☼ Maar nu gebeurde iets wonderlijks. ☼ „O heer!” riep Stojan vol bewondering uit, terwijl hij zich als een echte Likaner met de vlakke hand voor het voorhoofd sloeg, „wat bent u knap en die ander, die een uur met mij bezig is geweest, heeft het er niet uit gekregen. Probeert u het nog eens met mij. Ik beloof u, dat ik u voortaan trouw zal dienen”. ☼ En zoo geschiedde, want Stojan had zijn meester gevonden.

## DE LANTAREN

H IJ zal er nóg wel staan, al heb ik hem in geen jaren gezien. Zulke lantarens zijn immers onsterfelijk. ☼ O neen, het is geen bol van feestelijk, uitbundig licht, die straalt over een bonte markt, waar de menschenvoeten schuifelen, en waar de stalletjes uitpuilen van de waren en de kleurige bloemen. ☼ Hij staat eenzaam en vergeten aan een donker grachtje, bij een hooge brug, waar des avonds bijna niemand passeert, en zijn miezerig gloeibolletje hangt treurend in de kap, die van buiten donkergrijs en van binnen vuilwit is. Hij is een paria onder de lantarens; een verschoppeling, die hier op dit stille plekje zijn valen gloed verspeelt. ☼ Hij spiegelt zich. ☼ Hij spiegelt zich in het donkere stille water van de gracht. ☼ Hij spiegelt zich den heelen avond en den heelen nacht, en zijn licht knipoogt in de zachte deining, die soms over het water vloeit, en het verstuipt tot zilverpoeder, wanneer de wind langs het grachtje wandelt en er kleine golfjes maakt. ☼ Het valse schijnsel ligt over de donkere huizen, het fonkelt even in een gladgepoetste belknop, en het maakt lange glimstrepen in de ruiten, en de verf van een deur of kozijn. ☼ Die lantaren schept een sfeer om zich heen. ☼ Hij maakt zijn wereldje daar op den hoek van de oude gracht en bij het hooge brugje, en het wereldje reikt wel niet verder dan zijn verflenste licht, maar het is van een onzegbare intimiteit. ☼ Hoe menigmaal ben ik daar langs gedoold. Des avonds om twaalf uur. De stad was stil, en de sterren straalden van den donkeren hemel, en heel in de verte speelde een carillon, en het geluid stond als een ragfijne koepel over de donkere huizen. En de lantaren knipoogde in het water van de oude gracht. — Ach neen, ik heb hem in geen jaren gezien. Maar hij staat er natuurlijk nog! Zulke lantarens zijn immers onsterfelijk!

Ws.

## Het Prager Ghetto

DOOR DR. FELIX RUTTEN

P RAAG is een der metropolen van de Joodsche natie. Dit volk zonder vaderland hechtte zich in Europa aan sommige plaatsen bij voorkeur. Zoodra hun aanwezigheid op eenig punt bijzonder in het oog springt, mag dit leiden tot de gevolgtrekking, dat de handel aldaar in vroeger tijden al een factor van betekenis was. Waar de groote wegen der wereld elkaar snijden, in belangrijke stapelplaatsen waar verkeer en doorvoer winsten mogelijk maakten en den geldwisselaar zijn kansen gaven, vormden zich Joodsche nederzettingen. ☼ In Venetië mag de Jood ons aan Shakespeare herinneren, zooals hij te Amsterdam den naam oproept van Rembrandt en te Frankfort dien van Heinrich Heine — groote namen uit de wereld der kunst: in andere plaatsen is dat anders; in de namen van sommige steden kristalliseerde zich vooral het droevig lijden der verworpen natie uit in bestendige ballingschap. Haar tragedie staat niet enkel gebeiteld in den Klaagmuur van Jerusalem. Die staat ook als voor de eeuwigheid verstart in sommige van zijn oudste, vergrauwde synagogen. In Poolsche steden, bijzonder in Krakau, komt ons Israëls ellende voor oogen; in Rome meer zijn zieleleed, de bespottung waaraan het Jodendom er eenmaal, onder de oogen van het Vaticaan, ten prooi was, zelfs bij openbare gemakkelijkheden zooals het Carnaval, de smaad die men er het in barbaarsche gevoelloosheid aandeed. ☼ Ook Praag is een Jodenstad in dezen zin: als een monument van zijn geschiedkundig verleden. Ook Praag bezat een Ghetto, dat den Joden dierbaar is geworden, heinde en ver. Waar tegenwoordig eindelijk zelfs de Eeuwige Stad, op instigatie van Mussolini, haar Ghetto afbreekt, kan men zich wel voorstellen dat er van het Ghetto eener zoo onconfessioneele stad als Praag tegenwoordig niet veel meer over is. Sinds 1883 begon men er dan ook met de afbraak van de omsloten Jodenbuurt, een kleine veertig jaar nadat de Joodsche bewoners zich door de stad begonnen te verspreiden. ☼ Zoo wordt het tot een teleurstelling voor den toerist, dat er te Praag van geen Jodenwijk meer sprake kan zijn. Maar niettemin bleef het merkwaardigste daarvan gespaard. Vijf oudere synagogen, met kerkhof en raadhuis, werden behouden als monumenten. In een museum bracht men verder het belangrijkste samen, dat er 't oude Joodsche leven heeft overleefd. En jaarlijks komen uit heel Europa duizenden, naar het heet, in pieuze pelgrimage de plek bezoeken, waar de herinnering aan het oude volk ondanks alles in zoo kostbare tastbaarheid is blijven voortbestaan. ☼ Wanneer de eerste Joden zich te Praag vestigden, staat nergens opgeteekend; vermoedelijk zal dit niet heel lang na de stichting der stad geweest zijn. Hoe gunstig is deze aan de rivier gelegen, op het punt waar de scheidingslijn loopt tusschen oost en west! In 973 werd Praag tot bisdom verheven. In 1055 hadden er zich al Duitische kooplieden gevestigd, die in 1178 van den hertog bizondere rechten en vrijheden verkregen. De muren der oudste synagoge dagteekenen er dan ook uit 1260 of 1270, maar haar grondvesten zouden zelfs teruggaan tot de zesde eeuw.

(Slot op bladz. 550)



Foto's N. Lubinski

PONYKARAVAN VAN DEN SCHRIJVER IN HET MALOETIGEBERGTE (BASOETOLAND)

## *Basoetoland, het Zuid-Afrikaansche Zwitserland*

DOOR H. V. MEYEROWITZ

**D**AAR de regeering mij opdracht gegeven had, een aantal oude gebruiken en ambachten in Basoetoland na te gaan, had ik ruimschoots gelegenheid dezen merkwaardigen Negerstaat en zijn bewoners grondig te leeren kennen. In Zuid-Afrika wordt Basoetoland algemeen een tweede Zwitserland genoemd, welke vergelijking ook opgaat, behalve dan wat de Zwitsersche meren betreft. Tusschen de met sneeuw bedekte toppen der Maloetibergen breiden zich lieflijke dalen uit, herders trekken met hun vee voorbij en geiten klauteren als gemzen over de rotsen. Basoetoland is aan alle kanten omgeven door het gebied der Zuid-Afrikaansche Unie: in het Oosten door Natal, in het Zuiden door de Kaap-Provincie, in het Westen en Noordwesten door den Oranje-Vrijstaat, de oude Boeren-Republiek. Slechts in het centrum bevindt zich een betrekkelijk vlak gebied, welks zandige bodem echter toch nog voor bebouwing geschikt is. Want het is hier een land van rivieren, in gelukkige tegenstelling dus met de groote droogte in het belangrijkste deel van Z. Afrika. Basoetolands bijzondere geografische beteekenis ligt dan ook in de omstandigheid, dat de Oranje- en de Caledon-Rivier door een groot gedeelte van zijn grondgebied stroomen en de Toegela-Rivier hier haar bronnen heeft. ☼ Aanvankelijk schijnt het reizen in Basoetoland geen

moeilijkheden te zullen bieden. Een straatweg voert van Noord naar Zuid, langs den Oranje-Vrijstaat. Van dezen kunnen auto's in elk jaargetijde gebruik maken. Smallere zijwegen leiden naar groote kampen en zendingsstations, naar Boetha-Boethe, Peka, Leribe, Teyateyaneng, Maseroe, Mafetang, Mehelis-Hoek en — aan de Oostgrens van Natal — Quacha-Nek. Overal zetelt een zgn. „A.C.“, een Assistent Resident Commisioner. ☼ Het was niet meer dan natuurlijk, dat ook ik het eerste deel van mijn reis per auto aflegde. Er zijn goede garages, uitstekende reparatiewerkplaatsen, benzine tegen matigen prijs en de bereden inboorlingenpolitie, in elke plaats onder bevel van een politie-kapitein, zorgt voor de grootst mogelijke veiligheid van den reiziger. Behalve de beambten en zendelingen zijn er slechts weinig blanken, die zich in Basoetoland mochten vestigen: het zijn de „trader“, die ook de karavaanuitrusting en de gidsen voor alle reizen naar het binnenland leveren. Want waar de wegen ophouden, kan men nog slechts per pony voorwaarts komen. Elke ponykaravaan wordt begeleid door een gids en de omreizigers. Wanneer de rijkste trader van het land het station Maseroe verlaat, om met zijn familie de vakantie in de bergen te gaan doorbrengen, neemt hij niet minder dan vierentachtig ponies voor rui-

ters en bagage mee. Zelf heb ik ook wekenlang door de bergen van Basoetoland gereden. Mijn gezelschap was een politiegids, die aan elk station afgelost werd door een met de volgende streek meer bekenden collega. De inlanders zijn uitstekende ruiters. Nooit, ook niet onder de moeilijkste omstandigheden, rijden zij een paard kreupel. De mannen zoowel als de vrouwen rijden met een reusachtigen stroohoed op en gehuld in kleurige dekens. Zij lijken wel wat op Mexicaansche roughriders, met dit verschil, dat zelfs een roughrider de haren te berge zouden rijden, wanneer zijn paard passen moest overgaan, als die welke deze Basoetoponies beklimmen. Deze dieren zijn opgeleid tot volkomen zelfstandigheid. Wel komt het voor, dat nu en dan een paard uit een naburig land ingevoerd wordt, maar steeds is dan een tragedie het einde: met gebroken beenen komt het in de bergen om. ☼ Mijn ponies zochten steeds, van den eenen steen op den anderen springend — evenals de gemzen, die nooit struikelen — den weg. Geen macht ter wereld kon deze schrandere dieren bewegen, een pad te volgen, dat zij zelf voor onbegaanbaar hielden. Ik deed eens een zeer teekenende ervaring op. Een dokter, die een tijd lang met mij reisde en niet aan dergelijk rijden in de bergen gewoon was, wilde een pony dwingen, een andere richting in te slaan dan het paard wilde. Het dier hield dezen weg echter blijkbaar voor gevaarlijk, want hij vertikte het en hield een tijd lang voet bij stuk. Toen de ruiter echter van geen opgeven wist, wreekte hij zich, galoppeerde met hem een steilen bergwand op en bleef, boven gekomen, waar aan de andere zijde een diepe afgrond gaapte, dreigend op den smallen rand



BASOETO'S



BASOETO-MOEDER MET KIND IN HAAR SCHILDERACHTIGE WOLLEN KLEEDIJ, DIE HAAR TEGEN HET KILLE BERGKLIMAAT BESCHERMT

staan. Nooit heeft de dokter weer geprobeerd, zijn wil bij het dier door te zetten. ☼ De ponies houden er een voor paarden heel eigenaardige manier van bergbeklimmen op na. Evenals de geiten zetten zij op één steen in het steenslag alle vier de hoeven dicht bij elkaar. Dan onderzoeken zij, alvorens verder te gaan, met een voorbeent zorgvuldig de draagkracht van den grond, waar zij bij den volgenden stap zullen komen. Als ruiter moet men hier op één ding goed letten: de ponies hebben bij de manen een extra dichten bos haar. Wanneer hij dezen laat zakken, is het een stellig teeken, dat het dier over een rotsspleet moet springen. Met andere woorden: Pas op! Houd je vast! Op natte hellingen dalen de ponies niet op hun vier beenen omlaag, maar gaan, met hun ruiter in het zadel, zitten en glijden, met de voorhoeven remmend, bergaf. Bij de karavanen der inboorlingen zijn hier dikwijls de veulens nog bij en deze doen na, wat de oude dieren hun voor doen. 's Nachts laten de Basoeto's hun ponies grazen; die van personen in regeeringsdienst krijgen op de stations nog extra-porties uitgezochte, krachtige mais. ☼ Behalve deze mais zijn kafferkoren in het Noorden en Zuiden en tarwe in het centrum de belangrijkste producten van den inlandschen landbouw. Huis- en veldarbeid zijn vrouwenwerk, de mannen zorgen voor de ponies en het overige vee, schapen en varkens. Interessant is, dat er in Basoetoland geen enkele boom is. De grond is gemeenschappelijk bezit en alle rechten vererven van vader op zoon, daar de maatschappij patriarchaal ingesteld is. ☼ Een hoogst onofficieel product van den inlandschen landbouw is het dagga, het Zuid-Afrikaansche negeropium. De verbouw hiervan is streng verboden en de patrouilles der bereden

Basoetoland-politie speuren geregeld naar donkergroene vlekjes midden tusschen de korenvelden, die de dagga-verbouwers om hun verboden aanplant plegen aan te leggen. Dan volgen inbeslagneming en strenge straf, maar toch bloeit de handel in dit product dermate, dat de smokkelaars er heele autoparken ter verzending van het vergift op na kunnen houden. De bekoring voor den rooker ligt in dezelfde eigenschappen van het dagga als die van opium en hasijs, het ondermijnt het zenuwgestel, verwekt een sluimertoestand en een gevoel van welbehagen, waardoor alle pijnindrukken en elk bewustzijn van ruimte en tijd verloren gaat. ☼ In de steden wordt het gedroogde daggabladd, met gewone tabak vermengd, tot sigaretten verwerkt. Dit is een soort veredelde methode van gebruik, in vergelijking tot de gewoonte der Basoeto's, het onvermengde dagga in te ademen. Zij graven hiertoe

schuine gaten met loopgangen in den grond, ongeveer twintig centimeter van elkaar af, die elkaar in het midden ontmoeten. In het eene wordt het gedroogde daggabladd naast een stuk gloeiende kool gelegd, in het andere wordt een korte rietstengel gestoken. De rooker neemt een mond vol water, zuigt den rook door den rietstengel op en spuwt het water dan weer weg door dien rietstengel. Hij kan ook een kleine aarden schaal naar den mond brengen om het water in te spuwen, wat hem het

bukken bespaart. Ook zet de daggaschuiwer wel in een pijp van koehoorn een leemen napje en brengt den hoorn met het breede einde naar den mond. De uitwerking van de nabijheid der gloeiende bladeren bij den mond is, dat de onder krakend, dreunend hoesten bijna schijnt stuk te hoesten, de oogen verglazen en de rooker vervalt in een doffe apathie. Meermalen hoorde ik dit veelzeggende hoesten reeds op geruimen afstand van een dorp als onbedrieglijk teken voor de nabijheid van daggaschuiwers. Meestal zijn het oude Negers, die naar landsgewoonte niet meer behoeven te werken, maar binnen den kring van den hoofdman hun dagen mogen slijten. Aldus is het ook te verklaren, dat trots alle maatregelen der autoriteiten geen hoofdman machtig genoeg is om het met een radicaal dagga-verbod op te blijven nemen tegen de onvermijdelijk hoe langer hoe luider wordende publieke meening, dat hij de dorpsbewoners berooven wil van hun „vreugde van den ouden dag”. ☼ In Basoetoland wordt gemalen daggazaad in brood en brij gedaan, ook indien het voedsel voor heel

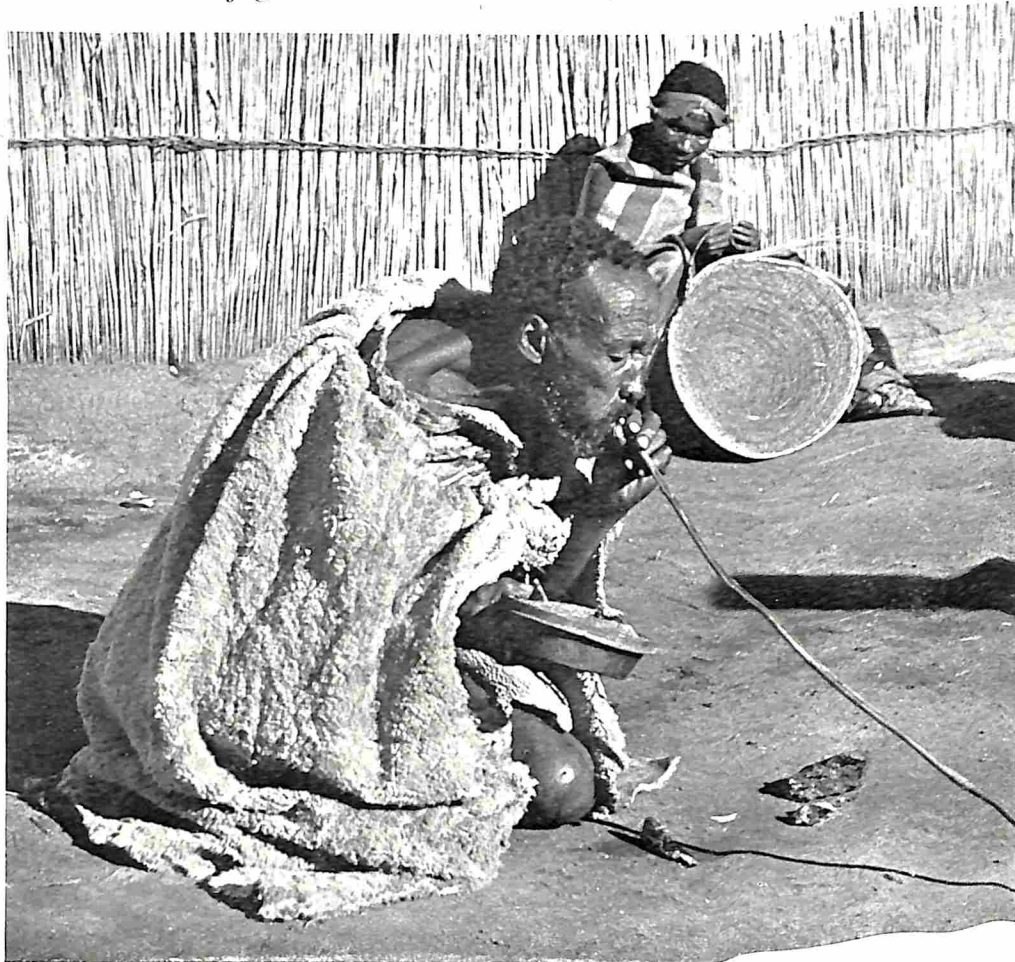
kleine kinderen bestemd is, als universeel geneesmiddel tegen malaria, zwartwaterkoorts, bloedvergiftiging of maagaandoeningen. Ik sprak Europeesche kolonisten, die zwoeren bij het gebruik van de olieachtige massa, die na het daggarooken in de pijp achterblijft als een zeker geneesmiddel tegen kanker. (Wordt vervolgd)

## HONINGRAAT

DOOR Dr. G. BARENDRECHT

TEGENWOORDIG krijgen we onze honing meestal in potjes, maar honing-in-de-raat is toch nog altijd verkrijgbaar. Hetzij in dure trommeltjes van luxe comestibleswinkels, hetzij in minder fraaie verpakking direct van den boer. Waarschijnlijk zal 90% der consumenten die raten, zonder er verdere gedachten aan te spende-

ren, op zijn boterham uitsmeren en oppeuzelen. De overige tien percent, waarvan we mogen aannemen, dat het grootste gedeelte ook al niet precies van de inrichting van een bijenkerf of -kast op de hoogte is, raakt echter vroeger of later aan het piekeren hoe de heele raat er wel zou hebben uitgezien en vooral waar nu eigenlijk de nieuwe bijen vandaan komen. In de raat-uit-het-trommeltje zit immers niets dan zuivere gele honing! Het heeft daarom misschien wel zijn nut, eens een korte beschrij-



DAGGAROOKER IN BASOETOLAND

ving van zoo'n bijenwoning zelf te geven, waarbij wij dan van alle technische details af willen zien en ons uitsluitend bepalen tot het ratencomplex zelf. ☼ Dit bestaat dan uit een stuk of zes vertikaal naast elkaar hangende raten, die ieder uit twee lagen cellen bestaan. In de ouderwetsche, gevlochten korven zijn daartoe op regelmatige afstanden latjes gestoken, die door de bijen als basis (als wij dit zoo mogen noemen!) voor hun raten worden gebruikt. Als alles goed gaat hangen de raten dus los naast elkaar. Er kan echter een kink in de kabel komen doordat de bijen dwarsraten gaan maken, waardoor de heele zaak aan elkaar vast komt te zitten. Maar daarover straks meer. ☼ Wij moeten nu eerst nagaan welke functies het ratencomplex in het leven van den bijenstaat te vervullen heeft en komen dan tot de conclusie, dat dit er drie zijn. In de eerste plaats dienen de cellen als woning voor de jonge larven, in de tweede plaats als stuifmeelbergplaats en ten derde als voorraadschuur voor den honing. Het spreekt wel vanzelf, dat deze drie functies

aan verschillende cellen ten deel vallen. Het zou nu echter altijd nog zoo kunnen zijn, dat die verschillende soorten cellen onregelmatig door elkaar lagen en afwisselend voor elk der genoemde doeleinden gebruikt werden. Gelukkig voor ons is dat niet zoo: een stuk honingraat vol dikke maden zou niet direct uitnoodigen tot toetasten. ☼ In werkelijkheid vormt het meest centrale gedeelte van het ratencomplex het z.g. broednest, terwijl de meer periphere deelen als honingpakhuis dienst doen. Men moet zich dit zoo voorstellen, dat van de middelste raten een groot gedeelte door broedcellen wordt ingenomen, terwijl dit gedeelte bij de meer naar buiten gelegen raten steeds kleiner wordt. Bij de ouderwetsche korven moesten nu deze stukken broedraat uit de raten verwijderd worden. Zooals men zal weten werd hiertoe het heele volk te voren met zwaveldamp gedood, zoodat de oogst ieder jaar op een groote slachting van de beste volken neer kwam. Bij de moderne kasten is dit alles niet noodig, omdat die door een horizontaal latwerk zóó in twee verdiepingen verdeeld zijn, dat de bijen telkens twee raten boven elkaar maken. Meestal hangt men er trouwens z.g. kunstraat in, zoodat aan het initiatief van de bijen niet veel wordt overgelaten. De verhouding van boven- en benedenverdieping is nu zoo, dat de bovenste ruimte

practisch geen broedraat bevat, doch alleen raten met zuivere honing, die er in den herfst zóó uitgenomen kunnen worden. Wil men heelemaal zeker zijn, dan worden beide ruimten nog gescheiden door een koninginnerooster, d.i. een metalen plaat met openingen, waar wel een werkbij maar geen koningin door kan. ☼ Het is immers de koningin, die in de leege broedcellen haar eieren legt waaruit de larven komen, die door de werksters met stuifmeelbrei worden grootgebracht. De stuifmeelvoorraad wordt bewaard in een reeks cellen, die op de grens liggen van broed- en honingraat. ☼ Een deel van de broedcellen is grooter dan de andere, daarin legt de koningin onbevruichte eieren, waaruit de darren, de mannelijke bijen komen. Nog grooter en daarom niet meer in de raat passend zijn de koninginnecellen, waarvan er op de foto een paar te zien zijn. Daarin worden met speciaal voedsel vrouwelijke larven opgefokt tot volkomen ontwikkelde wijfjes, nieuwe koninginnen dus. Zoodra de eerste jonge koningin op het punt van uitkomen is, verlaat de oude met een „zwerm” het nest en laat de rest van het volk aan de hoede van de nieuwe over. Soms verlaat deze dan nog met een nazwerm

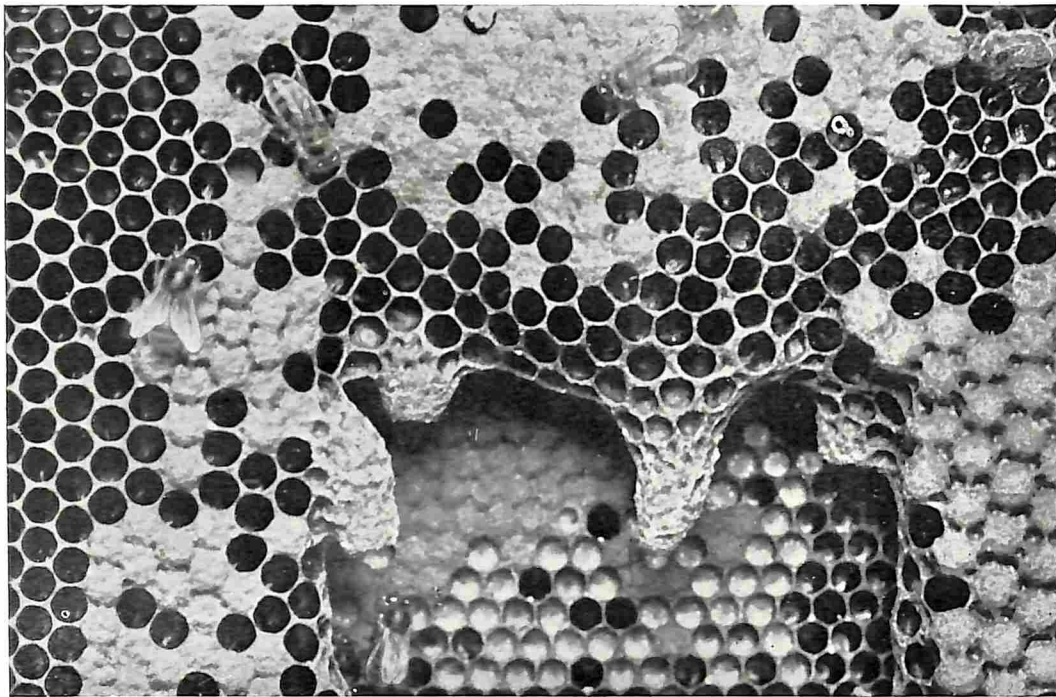
het nest eveneens, zoodat nummer twee aan de beurt komt, maar vaak ook blijft zij na de paringsvlucht definitief in het nest waar ze uitgekomen is. Er zijn dan nog meer koninginnen in wording, maar die worden in hun cellen vermoord!

## RIETWOUWEN

DOOR KO ZWEERES

**R**IMPELLOOS ligt het meertje onder den stralenden zomerhemel. De blanke wolken drijven met hun eigen spiegelbeeld mee. In een bocht droomen waterlelies op het spiegelgladde water. Er boven danst een libel met veel geschitter van groen en gouden vlerkjes. Monotoon en onafgebroken roept de koekoek zijn eigen naam. Soms komt er een vischdiefje boven ons vliegen, oneindig rank en teer, met de smalle wijkjes en den langen zwaluwstaart. ☼ Willoos drijft onze boot, waar de stroom hem maar voeren wil. We

hebben de riemen ingetrokken en liggen over den rand in het glasheldere water te turen. Daar gaat een bonte tooverwereld voor ons open. Snelle torren schieten er door een warreling van groene waterplanten, waar waterspinnen hun zilveren luchtneestjes gebouwd hebben. **S c h o k k e n d** baant het bootsmannetje zich daar een weg



STUK HONINGRAAT MET KONINGINNECELLEN  
(Foto uit: K. O. Bartels „Belaushtes Leben”, Uitg. Verlag H. Bermühler, Berlin)

tusschendoor, terwijl een groote bloedzuiger traag over den bodem kronkelt. Een mannetjessalamander, met een breeden kam op staart en rug en een prachtige oranje buik, duikt verschrikt weg als de schaduw van de boot over hem heen glijdt. ☼ Plotseling trekt een luid kabaal onze aandacht. Een bruine kiekendief komt over het riet aanzeilen en probeert een van de kuikens van de meerkoet te pakken te krijgen. Maar hij had moeten weten, dat hem dit toch niet lukt. Want niet zoodra heeft de oude hem in de gaten gekregen, of haar waarschuwingskreten doen de jongen ijlings in het riet verdwijnen. En als hij, baloorig omdat de buit hem ontgaat, op de oude zelf stoot, gooit deze hem een heele plens water in het gezicht, zoodat hij verschrikt en beschaamd afdruipt. ☼ Het is ook eigenlijk een onhandige sukkel, die rietwouw. Heel wat anders dan de montere valkjes of het bliksem-snelle sperwertje. Zelfs de vlucht is traag en aarzelend, als hij boven het riet wankelt. De prooi bestaat dan ook steeds uit jongen of eieren van moeras- en weidevogels. ☼ Vandaar ook, dat er steeds zoo'n kabaal ontstaat, als zijn schaduw over het riet glijdt. Dan blaast alles alarm en tracht het





omzoomd door met struikgewas begroeide oevers, de oude dorpen omringd door akkers met goudgeel koren, ze bieden een rijke verscheidenheid. ☼ Het is echter niet op de schoonheid van het landschap, dat ik in de eerste plaats uw aandacht wil vestigen, al kunt ge daar meteen van genieten, maar op:

't Monument uit 't grijs verleden:

't Hunebed bleef hier bewaard,

Waar bedekt met ruwe steenen.

't Stof der eeuwen ligt vergaard.

Van deze monumenten is het, dat ik u wil vertellen en ik over u langs den Hondsrug, omdat hier de meeste te vinden zijn. Van de 55 hunebedden vindt ge er 42 langs deze gletschermorene uit den ijstijd.

☼ In den omtrek van Emmen treft ge er eenige aan, waarvan één in de Emmerdennen is gelegen en één op de schimmeresch. Dit laatste vertoont het

langgraf-type met regelmatige figuren en wil men wel beschouwen als een nabootsing van de zgn. putgraven, die men in Zuid Europa aantreft. ☼ In de omgeving van Odoorn wordt slechts een enkel hunebed aange troffen; wij zullen hier dan ook niet lang toeven, maar volgen den ouden heerweg van



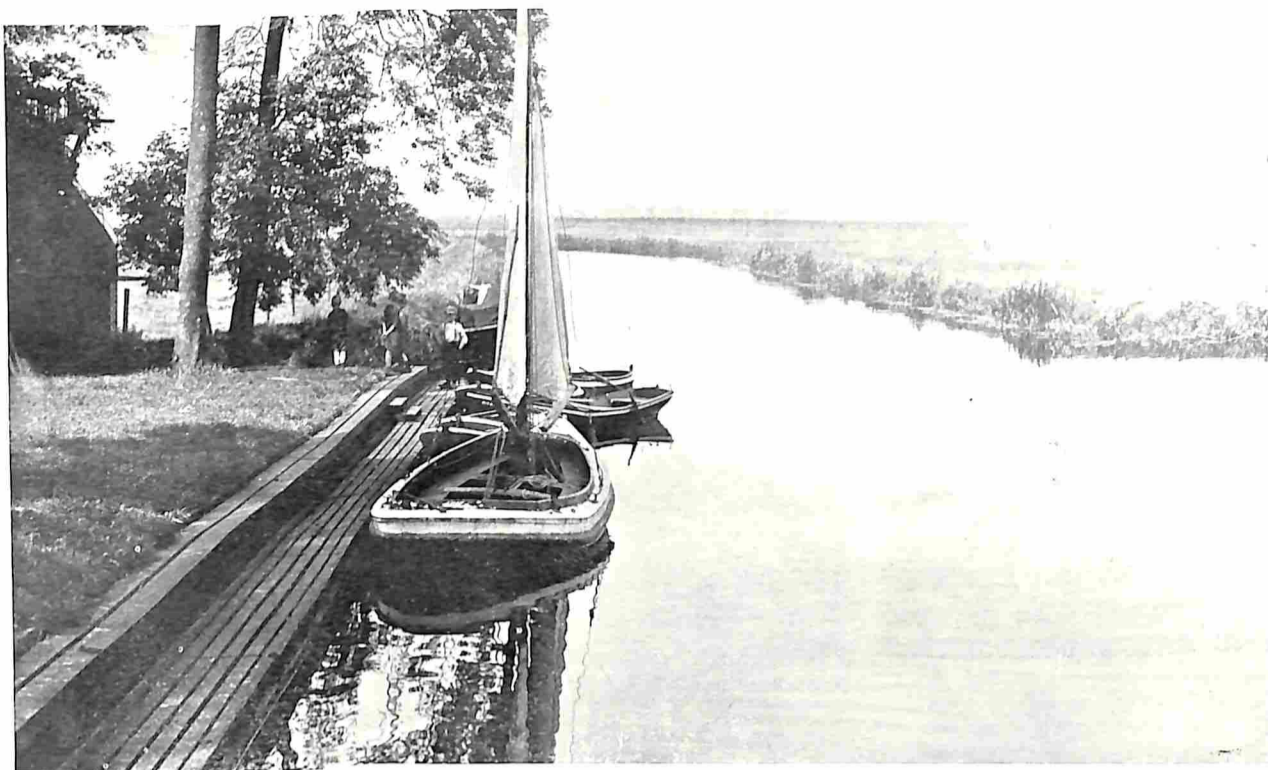
IN ROLDE

Coevorden naar Groningen. Juist in het midden daarvan ligt het oude dorp Borger, evenals alle dorpen aan de Westzijde van den Hondsrug gelegen. ☼ Hier kan men een 11-tal hunebedden vinden, die in een kring rondom het dorp zijn gelegen, onder welke het grootste hunebed van Nederland, misschien wel van geheel Europa. Hier vindt ge in een ijl boschje van berken en andere boomen een 42-tal steenen, opgebouwd tot een grafmonument, dat dateert uit  $\pm$  4000 jaar v. Christus. ☼ Als gij er midden voor staat ziet ge den ingang, die aan de eene lange zijde gelegen is. Hier is geen deksteen op de draagsteenen van de lange zijde; de ingang zelf was wel overdekt. Verder bestaat een hunebed uit twee rijen draagsteenen, waar dwars over elk paar een deksteen ligt. Hieronder ontstaat een overwelfde ruimte, die voor en achter door een deksteen werd afgesloten. In de tusschenruimten waren kleinere steenen, die veelal zijn vergleden en soms in de binnenruimten kwamen, welke geleidelijk volgestoven zijn. In de ruimten onder de steenen werden de doden begraven en spijs en drank, ook sieraden,

werden hun meegegeven. Bij een later bezoek aan de graven bracht men weer „bijgaven” mee. ☼ De meegegeven sieraden bestonden uit bronzen voorwerpen en barnsteenen kralen, welke laatste in een hunebed nabij Drouwen (gem. Borger) bij opgraving gevonden werden. ☼ De hunebedden zijn gebouwd door het steenbouwende volk in het jongsteentijdperk, maar houden, zooals men uit hun naam zou afleiden, geen verband met de Hunnen. Hune-hene-bed beteekent doodsbed. In Drenthe werd het doodskleed ook henekleed genaamd. Het werd door de bevolking in het kabinet bewaard en lag dus gereed als het noodig was. Zoo werden ook eiken planken voor de doodkist bewaard en was er gewoonlijk een groepje eikenboomen op het erf waarvan het hout hiervoor bestemd was. ☼ Het hunebed te Borger werd in 1685 opgegraven door de be-

kende Groningsche dichteres Titia Brongersma. Men vond er een vloer van kleine steenen en eenig aardenvaatwerk, dat deels ruw bewerkt was. Sommige urnen hadden twee, andere vier oortjes. ☼ Als ge den weg bijna evenwijdig aan dien naar het hunebed opgaat, zult gij ontdekken dat ge

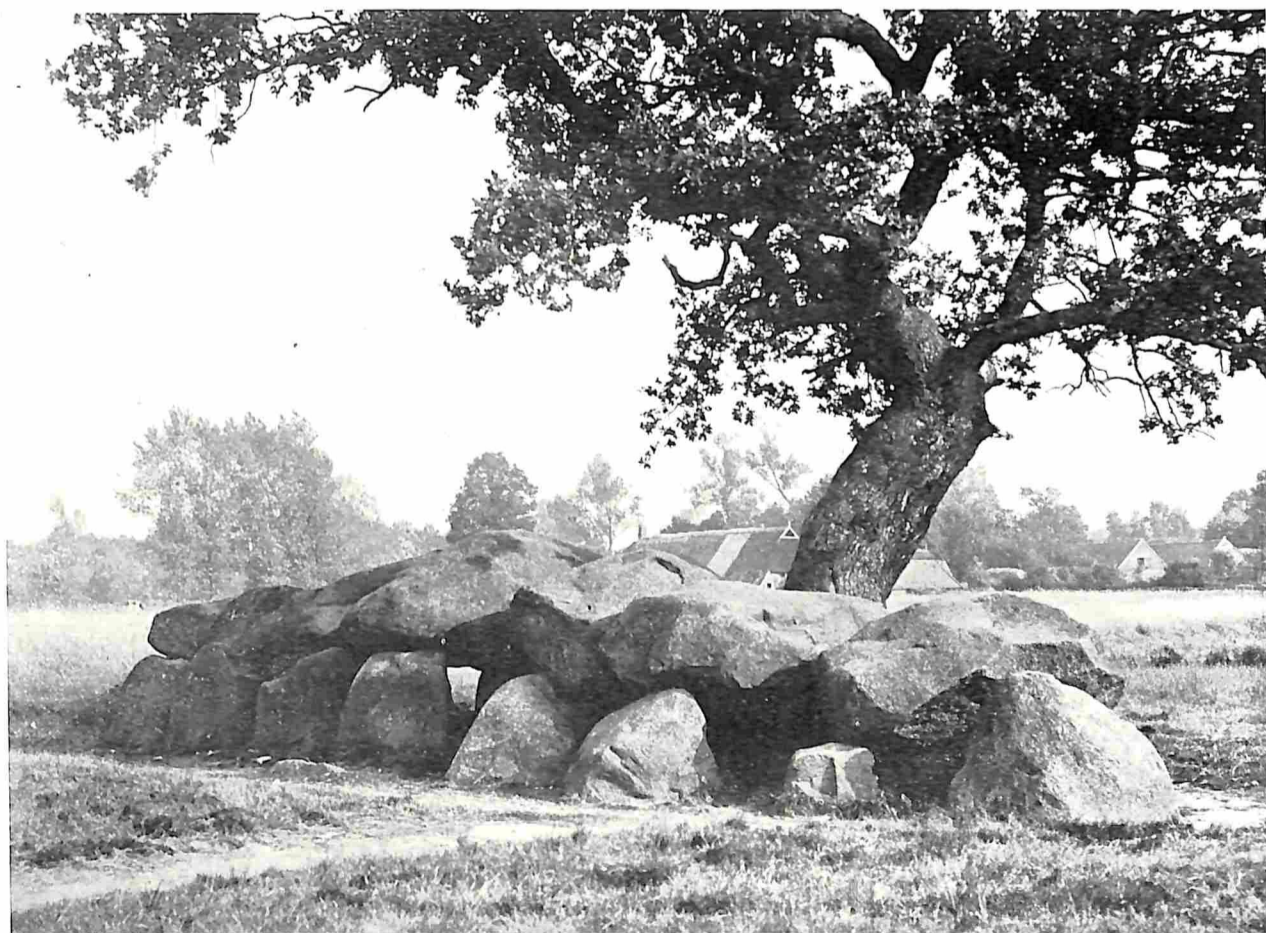
den Hondsrug, welks rand tot nog toe in het Oosten uw gezichtsveld begrensd, nadert, want de weg begint te stijgen. Zijt ge nog een eind verder gegaan, dan zegt een handwijzertje, dat op geringen afstand links van den weg weer hunebedden zijn. Deze zijn lang zoo groot niet als het pasbezochte, maar een er van is zeer goed bewaard gebleven, terwijl een weinig naar 't Westen nog een tweetal ligt, onder schaduwrijke beuken. Hier hebt ge een onvergelelijk schoon gezicht op het Hunzedal en de Oostelijk gelegen venen. ☼ De meeste hunebedden liggen in het open veld en zijn vaak van den weg af te zien. Zoo vindt ge er bij het dorp Drouwen, evenals bij Eext, waar ook een Germaansche grafkelder is, ook bij Anloo en Zuidlaren; deze zijn echter alle van veel minder omvang dan het „grootte” hunebed te Borger. ☼ Ook bij Rolde vindt men enkele hunebedden, terwijl hier in de nabijheid de „Ballerkoel” is gelegen, waar oudtijds de Germaansche rechtspraak werd gehouden. ☼ Bij een bezoek van H.M. de Koningin aan Drenthe heeft men hier een voorstelling van zoo'n rechtspraak „Bij Klimmender



BIJ HET ZUIDLAARDERMEER

Zonne" gegeven, die later op het Vaderlandsch Historisch volksfeest te Arnhem in 1919 is herhaald. ☼ Ook vindt men hier in de nabijheid „het Grollehoit" waar de Etstoel der Drenthen bijeenkwam en rechtspraak hield. ☼ Behalve hunebedden vindt men nog de tumuli en urnengrafkelders. In sommige tumuli vindt men steenkistgraven, terwijl in andere houtkistgraven worden aangetroffen. Toen men tot verbranding overging, werden de verbrandingsresten eerst in hout- en steenkisten gestrooid, later verzamelde men ze in urnen. ☼ Met de uitbreiding van het Christendom kwamen de hunebedden in een slechten reuk te staan als verblijfplaatsen van heksen, witte wiven en allerlei geesten en werden met talrijke sprookjes en spookverhalen omsponnen. Men vertelde van de grijze gestalten, die over de heide zweven, langs slooten en plassen; door de weiden trekken en de stroompjes bevolken,

pen, die daar door tooverij gekomen waren? Of dat men geloofde aan reuzen, die ze hadden opgebouwd en er hun doode hoofdlieden in begroeven? In de Statenzaal te Assen vindt men een wandschildering, die voorstelt hoe de hunebedden werden gebouwd. ☼ Vrijwel evenwijdig met den Hondsrug stroomt de Hunze, die gevormd wordt door het Voorste en Achterste diep: het eerste komt van het Westen en doorbreekt bij Borger den Hondsrug. In het Hunzedal liggen de natuurlijke weiden der dorpen langs den heuvelrug. Bij Gasselternijveen vloeien Voorste en Achterstediep samen en van nu af heet het riviertje de Hunze en vormt bij Zuidlaren het Zuidlaarder meer. Evenals op het Paterswoldsche meer wordt hier de zeilsport met ijver beoefend, en gezien hun prachtige ligging, is het niet verwonderlijk, dat zowel van Drenthsch en als van Groningschen kant de watersport op deze meren de laatste jaren zeer druk beoefend wordt.



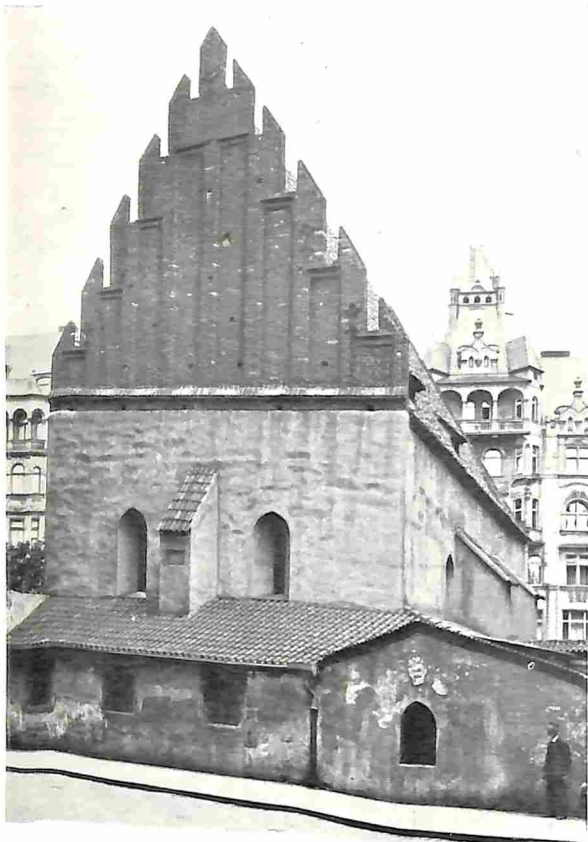
HUNEBED TE ROLDE

## HET PRAGER GHETTO

(Slot van bladz. 543)

**D**E geschiedenis van de Joden verliep te Praag zooals elders. De Christenen duidden noodgedwongen hun aanwezigheid, omdat zij hen niet konden missen. Zij hadden benijders om hun voorspoed en schranderheid. Zij werden gevreesd, gehaat en niet zelden vervolgd. In bijgeloofigen angst vermeed men hun aanraking; maar toch stonden zelfs koning en hofvolk bij hen in het krijt. 's Nachts werd hun Ghetto gesloten met poorten en kettingen, en op

Goeden Vrijdag mochten zij die gegrendelde buurt op géén voorwaarde verlaten. Zij mochten niet over de Karelsbrug zonder een bepaalden tol te betalen. Zij werden verplicht tot het dragen van herkenningsteekens op straat: een hoed van bizonderen vorm voor de mannen; de vrouwen moesten een haarlok, die onder den sluier uitkwam, zichtbaar over het voorhoofd laten neerhangen. ☞ Toen zij hun oudste synagoog wilden hernieuwen, dwongen men hen uit kwelzucht om die ruimte te overdekken met een gotisch kruisgewelf, dat het christelijk symbool aldus binnen hun heiligdom zou vereeuwigen, maar de Joodsche bouwers waren handig genoeg om er gewelven aan te brengen met vijf ribben. Een Jood die zich schuldig gemaakt had aan godslastering, moest tot zijn straf op de Karelsbrug een kruisbeeld oprichten, waaromheen het drie-maal „heilig” werd aangebracht in Hebreeuwsche



VOORGEVEL DER SYNAGOGE TE PRAAG

letters. Fel verguld staat het beeld er nog, met de letters brandend in de flikkering der zon. ☞ Koning Johan liet in 1336 in hun oude synagoog naar verborgen schatten zoeken en vindt er 2000 mark, waarom hij alle Joden achter slot en grendel brengt; zij konden zich echter loskopen tegen schatting, welk geld de koning in zijn portemonnaie stak: een middeleeuwsch middeltje om aan duiten te komen. Soms brak ook de volkswoede tegen hen uit, in relletjes die met plundering eindigden: koning Karel berispte er zijn burgers over en dwong hun als straf een som gelds af, — geld dat ook deze vorst liet overmaken aan zijn thesaurier. ☞ Binnen de eigenlijke veste stond de kleine Jodenstad geheel op zich zelf, met eigen bestuur en rechtspraak. Zij had haar afzonderlijk gemeentehuis en telde in haar beste dagen wel veertig synagogen. Maar hoe de Joodsche bevolking er zich ook uitbreidde, zij mocht buiten het gesloten Ghetto noch wonen, noch begraven. Daarom waren de stegen er maar nauwe doorgangen, en de woningen uiterst bekrompen. Bij de in-



HET STADHUIS IN HET GHETTO TE PRAAG

woners der omringende landstreek, geloofsgenooten, kwam dit Ghetto in groot aanzien, omdat er de jaarlijksche belasting verzameld werd van alle Joden uit Bohemen. Het werd beschouwd als het middelpunt van het Jodendom in heel het koninkrijk. Zijn synagogen waren eerbiedwaardig om hun hoogen leeftijd, en daarenboven was het Prager Ghetto-kerkhof het eenige dat beantwoordde aan de eischen van het Joodsch ritueel, zoodat rijke Joden van elders zich bij voorkeur aldaar lieten begraven. ☞ Maar niet altijd leefden Christenen en Joden er op gespannen voet. In 1622 werd Jacob Bassewi er in den adelstand verheven als Edler von Treuenburg, omdat hij de noodige fondsen verschaft had tot het voeren van den oorlog; hij was de eerste Jood wien die eer te beurt viel in de Habsburgsche landen. Tot belooning van de trouw, waarmede zij zich tijdens de belegering der stad te weer gesteld hadden tegen den vijand, mochten de Prager Joden sinds 1648 den „hoed der Zweden” in hun wapen voeren; zij kregen daarenboven een vlag ten geschenke, die niet dan door vier mannen kon gedragen worden en die er nog altijd hun oudste synagoog siert; en zij mochten op hun raadhuis ook nog een toren bouwen: curieus hierbij is de wijzerplaat van het uurwerk, dat die toren nog altijd draagt, daar de cijfers er in Hebreeuwsche teekens zijn aangegeven en de wijzers zich daarbij voortbewegen van rechts naar links. ☞ Merkwaardiger

woners der omringende landstreek, geloofsgenooten, kwam dit Ghetto in groot aanzien, omdat er de jaarlijksche belasting verzameld werd van alle Joden uit Bohemen. Het werd beschouwd als het middelpunt van het Jodendom in heel het koninkrijk. Zijn synagogen waren eerbiedwaardig om hun hoogen leeftijd, en daarenboven was het Prager Ghetto-kerkhof het eenige dat beantwoordde aan de eischen van het Joodsch ritueel, zoodat rijke Joden van elders zich bij voorkeur aldaar lieten begraven. ☞ Maar niet altijd leefden Christenen en Joden er op gespannen voet. In 1622 werd Jacob Bassewi er in den adelstand verheven als Edler von Treuenburg, omdat hij de noodige fondsen verschaft had tot het voeren van den oorlog; hij was de eerste Jood wien die eer te beurt viel in de Habsburgsche landen. Tot belooning van de trouw, waarmede zij zich tijdens de belegering der stad te weer gesteld hadden tegen den vijand, mochten de Prager Joden sinds 1648 den „hoed der Zweden” in hun wapen voeren; zij kregen daarenboven een vlag ten geschenke, die niet dan door vier mannen kon gedragen worden en die er nog altijd hun oudste synagoog siert; en zij mochten op hun raadhuis ook nog een toren bouwen: curieus hierbij is de wijzerplaat van het uurwerk, dat die toren nog altijd draagt, daar de cijfers er in Hebreeuwsche teekens zijn aangegeven en de wijzers zich daarbij voortbewegen van rechts naar links. ☞ Merkwaardiger



HET GHETTO-KERKHOF TE PRAAG

dan het interieur der oudste synagoog en de rommelkamer die er het museum heet, is het daarnaast gelegen kerkhof, waarboven als opschrift staat: ontzag voor de oudheid, eerbied voor den eigendom, rust voor de dooden. Dit kerkhof, 's zomers zoo schilderachtig met bloeiende vlieren overschaduw, is op zich zelf al een tragedie. ☼ Toen de noodige ruimte begon te ontbreken om er de dooden naast elkaar te begraven, werden zij er verder in rijen over elkander heen gelegd, in drie of vijf, volgens anderen zelfs in zeven rijen. De grafteekens, meest staande vlakke steenen, staan er saamgedrongen in verwarrend aantal. Men wil er 12.500 geteld hebben op die onaanzienlijke oppervlakte. De oudste steen zou negen honderd jaar oud zijn, maar de teekens daarop zijn uitgewischt. ☼ De meeste zijn bebeiteld en verscheidene versierd met een druiventros. Men gist nog altijd naar de beteekenis daarvan. Wijst de tros misschien op het geslacht Israël, zooals twee opgeheven handen op het geslacht Aaron? Dit symbool kan ook opgevat worden als een opwekking tot de levenden om nauw verbonden te blijven, of als een zinnebeeld der vruchtbaarheid. Dikwijls zijn er zoo ook familienamen aangeduid door zinnebeeldige teekens: haan, os, hert, beer, visch, leeuw — zelfs de leeuw van Venetië komt daarbij voor; en ook zijn er Tsjechische namen niet zeldzaam. Vrome bezoekers leggen kleine kiezelsteentjes op de meest bekende van deze grafsteenen. Hier rust o.a. Hendel Bassewi, Jacobs vrouw, en Mordechai Meisel, die het eerste raadhuis in het Ghetto liet oprichten, vader der armen genoemd werd en bekend was om zijn verzienden blik. Hij stierf omstreeks 1600. ☼ Maar de meest bekende steen is die van Jehuda Löw ben Bezalel, tijdens zijn leven in de zeventiende eeuw de groote rabbijn geheeten, als wis- en sterrenkundige beroemd. In de oude synagoog bleef zijn eenvoudige, houten zetel bewaard. Hij stond zoo hoog in aanzien, dat Tycho Brahe, de vermaarde hofsterrenkundige van Praag, hem hoogschatte, en koning Rudolf zelf hem herhaaldelijk uitnoodigde, om zijn gezelschap te deelen in de pronkzalen van zijn burcht. ☼ Een prachtig beeld van den rabbijn, meer dan levensgroot, is aan-



HET STANDBEELD VAN RABBI LÖW  
IN DEN VOORGEVEL VAN DE BIBLIOTHEEK TE PRAAG

gebracht tot versiering in den voorgevel van de nieuwe bibliotheek te Praag: want zijn gestalte bleef leven in den legendenschat van de stad, daar hij den Golem had geschapen, den man uit klei, die leefde en als knecht in het huis van zijn meester arbeidde, zoolang hij het magisch geschrift in zijn mond droeg, dat de rabbijn daarin had gelegd. ☼

Het kleine, maar beroemde Jodenkerkhof, dat de eenige tuin van het heele Ghetto was, werd eerst in 1787 buiten gebruik gesteld, omdat het verbod van Jozef II, om rondom de kerken te begraven, even goed voor de Joden gold als voor de Christenen. Nu is het niets dan een stil hoekje vol stemming langs een stille straat, echter niet ver van de groote stadsdrukte verwijderd. De oude Prager houdt van dit hoekje, waar nog een zweem van de oude stad en haar verleden droomt, onder den geur der groote, witte schermbloemen en de gebogen takken der vlieren. Niemand, die Praag bezoekt, zal dit hoekje overslaan. Het heeft zijn eigen, ietwat droevige bekoorlijkheid. Het is een stukje stadspoëzie van een zeldzame soort. En bij alles wat er hangt aan herinneringen van het voorbije, voegt zich de woordelooze weemoed van de tragische natie in ballingschap — van het volk zonder vaderland.

EEN groot-industrieel, een verre verwant van BISMARCK, mocht, overtuigd een politiek genie te zijn, graag met Bismarck over staatkundige onderwerpen spreken. Zoo begon hij een keer, toen hij tamelijk vroeg in den ochtend Bismarck bezocht, zijn gesprek met de vraag, wat de regering in de toen brandenden Egyptische kwestie dacht te doen. Bismarck wilde den onaangename bezoeker zoo gauw mogelijk kwijt zijn



STOJAN (VOORAAN) IN GESPREK MET EEN DORPSGENOOT  
(Bij het artikel op bladz. 542)

en antwoordde: „Dat weet ik niet, ik heb vandaag de kranten nog niet ingezien!” — Op een openbaar bal ontmoette Bismarck zijn kleermaker Kohlmeier. De kanselier sprak hem aan en vroeg hem, of hij zich amuseerde. „'t Is hier heel aardig, Exzellenz”, was het antwoord, „maar — een beetje gemengd.” Waarop Bismarck zijn snijder op den schouder klopte en vrolijk opmerkte: „Maar m'n beste meneer Kohlmeier, er kunnen toch niet alleen kleermakers hier zijn!”

en antwoordde: „Dat weet ik niet, ik heb vandaag de kranten nog niet ingezien!” — Op een openbaar bal ontmoette Bismarck zijn kleermaker Kohlmeier. De kanselier sprak hem aan en vroeg hem, of hij zich amuseerde. „'t Is hier heel aardig, Exzellenz”, was het antwoord, „maar — een beetje gemengd.” Waarop Bismarck zijn snijder op den schouder klopte en vrolijk opmerkte: „Maar m'n beste meneer Kohlmeier, er kunnen toch niet alleen kleermakers hier zijn!”